

Наталія ХІБЕБА

ВЕСІЛЬНА ЛЕКСИКИ В БОЙКІВСЬКОМУ Й СЕРЕДНЬОПОЛІСЬКОМУ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ АРЕАЛАХ XXI СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто весільну лексику бойківських та середньополіських говірок на синхронному зрізі XXI століття, окреслено стан її збереженості, динаміку розвитку, виявлено спільні та специфічні діалектні утворення в межах тематичної групи.

***Ключові слова:** бойківські говірки, середньополіські говірки, лексема, весільна лексика.*

Студії, що висвітлюють специфіку лексики того чи іншого говору в зіставному аспекті, сьогодні є особливо актуальними. У колі зацікавлення науковців наріччя не лише близькі, а й дистантні. В українській діалектології вже маємо такі праці, зокрема і щодо порівняльного вивчення різних пластів лексики в північноукраїнських та південно-західних говорах¹.

У пропонованій розвідці прагнемо з'ясувати стан збереженості, особливості функціонування, спільність та локальність у межах обрядової лексики сучасних бойківських та середньополіських мовних континуумів, що є продовженням задекларованих раніше праць².

¹ Гримашевич Г. Середньополісько-буковинські лексико-семантичні паралелі (на матеріалі назв одягу та взуття) // Діалектологічні студії. 8: Говори південно-західного наріччя. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2009. – С. 66-76; Гримашевич Г. Середньополісько-гуцульські лексико-семантичні паралелі (на матеріалі назв одягу та взуття) // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Філологія (мовознавство). – Вип. XIX-XX. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 30-32; Сабадош І. Про лексико-семантичні паралелі на західнополіському і карпатських діалектах // Волинь філологічна: текст і контекст. Західнополіський діалект у загальноукраїнському та всеслов'янському контекстах: Зб. наук. пр. – Вип. 4. – Луцьк, 2007. – С. 199-220; Хомчак Л. Надсянсько-західнополіські лексичні паралелі на прикладі родинно-обрядової лексики // Волинь-Житомирщина: Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – Вип. 18. – Житомир, 2008. – С. 65-74; Чирук Л. Лемківсько-західнополіські ентомологічні паралелі // Лемківський діалект у загальноукраїнському контексті. *Studia methodologica*. – Вип. 27. – Тернопіль, 2009. – С. 126-129 та ін.

² Хібеба Н. Бойківсько-поліські етнокультурні ареали на матеріалі назв етапів весільного дійства // Нове життя старих традицій: Традиційна

У результаті цього річної експедиції на Бойківщину з метою етнолінгвістичного дослідження та укладання словника говірок (під Росохи та Терло Старосамбірського району Львівської області (сід егідою відділу української мови Інституту українознавства НАН України ім. І. Крип'якевича та Наукового товариства ім. Шевченка у Львові; керівник проекту – п. Наталя Хобзей) зібрано матеріал тематичної групи “Весільна лексика”. Для зіставного аналізу обрано доступний фактаж середньополіських говірок, який репрезентує денотати сучасного весільного обряду, зокрема матеріали дослідження говірки с. Машеве Чорнобильського району Київської області (записи 1997-2004 рр.) та монографії І. Несен (1993-2003 рр.).

Можемо констатувати, що чи не найповнішу інформацію про традиційну духовну культуру можна отримати від старших за віком респондентів, які ще пам'ятають, “як це було”, адже новаційні віяння, відкритість говору та низка інших чинників призводять до втрати первинного змісту обрядодій та “живого” народного весілля загалом. Дослідниця весільної обрядовості Центрального Полісся І. Несен підсумовує, що впродовж ХХ ст. “відбувається спрощення і скорочення традиційного весільного дійства, насамперед його ритуальних, а не розважальних складових. Зачепивши ядро (інваріант) дійства, динамічний процес, таким чином, перетворився на деструктивний і призвів до зникнення багатьох важливих компонентів народного весілля із повсякденної практики”³.

У весільній лексиці бойківських та середньополіських говірок виявлено наступні лексико-семантичні паралелі.

Значення ‘одружуватися, брати шлюб’ репрезентовано синонімами: бойк. *одружуватис'а* (ТЗ)⁴, *же'нитис'а* (Т1)⁵ || срд.поліс. *одружувоца, же'н'іц'а, оже'н'іца, поже'н'ім'іс'а* (Ш,

українська культура в сучасному мистецтві і побуті (у рамках V Міжнародного фестивалю українського фольклору “Берегиня”). – Луцьк, 2007. – С. 409-422; Хібеба Н. Весільні агенти в бойківських та поліських говірках: етнолінгвістичний аспект // Волинь-Житомирщина: Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – Вип. 18. – Житомир, 2009. – С. 75-89.

³ Несен І.І. Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ-ХХ ст.). – К.: Центр захисту культурної спадщини від надзвичайних ситуацій, 2005. – С. 189-190.

⁴ Тут і далі: Запис Н. Хібеби та Л. Хомчак 6 липня 2010 р. від Терлецької Розалії Михайлівни, 1925 р.н., у с. Терло Старосамбірського р-ну Львівської обл.

⁵ Тут і далі: Запис Н. Хібеби та Л. Хомчак 5 липня 2010 р. від Бачинської Катерини Іванівни, 1921 р.н., у с. Терло Старосамбірського р-ну Львівської обл.

192)⁶. Весілля, обряд одруження та святкування з цієї нагоди в зіставлюваних говірках позначають фонетичні варіанти *в'іс'іл':а* (ТЗ), *вес'іл'а* (Т2)⁷, *вес'іл'е* (Р)⁸, *в'ес'ел'е*, *вес'іл':е* (Ш, 192) (пор. також: деривати *вес'іл'а* (Т2), *в'ес'ел'нийе* (Ш, 193) ‘учасники весілля’) та назва *свад'ба* (у бойківських – спорадично) (Р; II, 52, 233; III, 192).

Із семантикою ‘урочисто реєструвати цивільний шлюб’ фіксуємо бойківську фразу *брати розписку* (ТЗ), а в середньополіських говірках – номінацію *розписуйт'са* (II, 232).

В аналізованих діалектних зонах відзначмо аналітичні назви: бойк. *сипати пшениц'у* (Т2) || срд.поліс. *си(і)пл'ут' з'ерно* (II, 56, 526) ‘обсипати наречених та гостей зерном (пшеницею)’: *Приходили на ўбору / мати брала ко жух наруби / тим ба'ранком на верха / друга йшла баба за неў скрап'яла / сипала пшениц'у і то ди вели молоду до хати / за неў заходили л'уди* (Т2); *З'ерном уже сипл'ут' по ўс'іх л'уд'ах... і по'возка сто'їт на дво'р'е' / молоди на по'вози по с'ейут' і по'їхол'і до молодого* (II, 66).

Етимон *кланятися* в контексті весільної лексики обох говіркових ареалів набуває обрядової семантики: бойк. *клан'ати* (Р), *ўкло'натис'а* (Т2) ‘вклонятися родичам перед шлюбом (про наречених)’ || срд.поліс. *клан'атис'* ‘вклонятися зустрічному, запрошуючи на весілля (про наречену)’ (II, 52). У бойківській говірці фіксуємо дериват *поклони* для номінації обрядодії, коли наречені врочисто вклонялися родичам перед шлюбом (символічне ‘прощання’ з рідними): *Іак йшли до с'л'убу / поклони були / три рази покла'натис'а ў хат'і* (Р).

Зі значенням ‘сватач’ у бойківських та середньополіських діалектах виявлено слово *сват* (ТЗ; II, 524), а на позначення обрядодії сватання – назву [іти] *ў свати* ‘сватати’ (ТЗ; II, 524; Несен, 234⁹). У поліських говірках лексема *сват* розширює семантику і стосується ‘всіх одружених представників роду, із жінками включно’¹⁰: *жонки на заручинах теж свати*¹⁰.

⁶ Тут і далі покликання на джерело (із зазначенням у дужках номера частини і сторінки): Говірка села Машеве Чорнобильського району: У 4 ч. / Уклад.: Ю.І. Бідношия, Л.В. Дика та ін. – К.: Довіра, 2003-2005.

⁷ Тут і далі: Запис Н. Хібеби та Л. Хомчак 5 липня 2010 р. від Бризинської Катерини Іванівни, 1924 р.н., Драбик Ганни Михайлівни, 1930 р.н., у с. Терло Старосамбірського р-ну Львівської обл.

⁸ Тут і далі: Запис Н. Хібеби та Л. Хомчак 7 липня 2010 р. від Терлецької Ганни Михайлівни, 1926 р.н., у с. Росохи Старосамбірського р-ну Львівської обл.

⁹ Тут і далі: Несен І.І. Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ-ХХ ст.). – К.: Центр захисту культурної спадщини від надзвичайних ситуацій, 2005. – 280 с.

¹⁰ Там само. – С. 165.

У весільній лексичі аналізованих говірок фіксуємо такі спільні назви головних учасників обряду: бойк. *хлопець* (P) || срд.поліс. *хлоп'єць* (Ш, 193) ‘хлопець, який одружується’; бойк. *д'їрка* (P, T2) || срд.поліс. *д'їрка* (Ш, 192) ‘дівчина, яка виходить заміж’; бойк. *нев'їста* (P) || срд.поліс. *н'їв'єста, н'єв'єста* (Ш, 192) ‘наречена під час весілля’; бойк., срд.поліс. *молода* ‘наречена під час / після весілля’ (P, T1, T2, T3; Ш, 192), *молодїй* ‘наречений під час весілля’ (T3; Ш, 192); бойк. *молод'ї* (T1), *молод'ата* (T3) || срд.поліс. *молоди, молодїє* ‘молоде подружжя’ (Ш, 192).

Для номінації неодруженого учасника / учасниці весілля від нареченого / нареченої відзначено спільнокореневі слова бойк. *дружба – друшка* (T2, T3) || срд.поліс. *дружок – друшка, дружка* (Ш, 193).

У бойківських та середньополіських говірках засвідчено назви *придане* (T3), *придани* (Несен, 169) ‘гості нареченої, які приходять на частування до нареченого’, а також фраземи зі значенням ‘приходити на гостину до нареченого’: *їти ў придане* (їшли ў придане за неў (T3)), *їти ў пр'їдан'є* (їд'є ў пр'їдан'є / д'єн' зул'аїє / там // ч і' іїла там ч і' п'їла / а зул'аїє д'єн' / да пр'ї' казуїут' / до скачут' (П, 62)).

Найбільш знаковим елементом убрання нареченої є головний убір, на позначення якого в обстежених діалектних зонах фіксуємо назви: бойк. *в'їнок, в'їнець*⁽¹⁾, *барв'їнковїй в'їнець*, *купчїй в'їнок* ‘вінок із барвінку’, ‘купований вінок зі штучних білих квітів’ (*То там ў суботу веч'їр п'їлели з барв'їнку в'їн'ц'ї / барв'їнков'ї в'їн'ц'ї* (P); *В'їн'ц'ї купували спочатку* (T3); *Вони не п'їлели / но купчїй / б'їл'ї к'в'їтк'ї* (T3)) || срд.поліс. *в'єнок* (II, 54, 66, 524), *лоївовїй в'єночок* (II, 52), *сп'єц'ї'ал'нїй в'єнок* (IV, 16), *в'єнок з л'єнтам'ї* (III, 193). Цікаво, що в обстежених бойківських селах соціальна диференціація “шляхта” – “хлопи” маркувала й весільний головний убір; так наречена шляхетного походження надягала *корону, коруну* (*корунку*), а простолодинка – *в'їнок, в'їнець*⁽¹⁾. Із часом ця відмінність нівелювалася, і на головний убір у вигляді корони, який зберігала визначена в селі жінка, кожна наступна наречена докладала свій весільний купований вінок: *їедна ж'їнка мала на ц'їле село таку коруну; Старос'їїна мала таку корону // та корона була ўс'ї в'їн'ц'ї // в'їн'ц'ї / їа ше се купїла новїй в'їнець / а в'їд тойї корони ўс'ї стончкї були ўдолїну з:аду ўс'ї // корона т'їшка / то так'є п'їр'є було намал'оване ше / в'їн'ц'ї / а ше п'їр'є дороге / так'є намал'оване р'їжне // старос'їїна сама робїла в'їн'ц'ї / а потому / їак с'їа молода в'їд:авала / купїла сї в'їнець / ї наўколо тойї корони приїдела / ї нав'їт' не брала тої в'їнець // т'їл'ко так було / шо не брала тої в'їнець / то купчен'ї / то с'ї купували т'ї в'їн'ц'ї* (P).

Сучасний головний убір нареченої — вінок зі штучних квітів

або корона (діадема), до якого прикріплено фату, репрезентують лексичні варіанти: бойк. *вел'он* || срд.поліс. *фота, фата, хвота* (III, 193). Інформатори обох діалектних зон підкреслюють, що *у нас в'їнци купували спочатку / а н'їзн'їше ус'о вел'они* (Т3), у нас *хвот'їч'єск'ї фоти н'є било* (III, 193), пояснюють появу цього елемента головного убору впливом інших культур: *Луди бо'гато повий'їж: али в америку / франц'їюу / знимки висилали / в:є'лонах такїх доўгїх* (Т3) – і навіть пригадують його давню негативну символіку: *А колїс / їак ўбрала / то ка'зали / шо завила / їак най'духа мала* (Р).

На зміну дівочому головному убору під час відповідної обрядодії нареченій одягали убір заміжньої жінки: бойк. *чупец'* (Т1, Т3) || срд.поліс. *ч'єпец, ча'п'єц* (II, 66, 68, 232). Як розповідають наратори, ще їхні матері вперше надятали очіпок під час весілля й носили його впродовж усього життя: *Їа не брала тої чупец' / а моя мама то брала* (Т1). І хоч очіпок уже є раритетним і його не використовують в обряді, але в обох говіркових зонах зафіксовано деривати *поч'їп'чїти* (Т3) || *поч'ї'пл'ати* (II, 56) ‘одягнути нареченій головний убір заміжньої жінки’, які мотивовані назвою цієї реалії. Насправді ж голову нареченій покривають хустиною: *да тако кругом поч'ї'пл'ат' до / отаково ж до с'є та'ко к'їт'їци / а тутока о'с'є ж д'л'ї'н:їїє / да так закруч'їють* (II, 56), на позначення якої функціонують номінації: бойк. *хустка, хустина, хушч'а, хушчатко* (Т1, Т2, Т3) (*по вес'ї'лу заўїязували хушча'а навос'татку* (Т2); *перед б'їлу хустку / поч'їп'чили її ка'зали* (Т3)) || срд.поліс. *хустка, хустка іс к'їт'їцям'ї, платок, платок здоров'ї* (II, 56, 66) (*хустко'їю моло'д'ї'це'їу зоўїязут'* (IV, 16); *хустка т'реа шоб іс к'їт'їцям'ї* (II, 56)).

Весільний хліб у досліджуваних діалектах репрезентують традиційні обрядові та загальнонавживані назви: бойк., срд.поліс. *коровай* (Т1; II, 66, 526); бойк. *хл'їб, звичайній хл'їб, чорний хл'їб* (Р) || срд.поліс. *хл'єб'ї'на, об'ї'к'нов'єна хл'єб'ї'на* (II, 362). На Бойківщині та на Центральному Поліссі у хліб запихали оздоблену палицу, яку респонденти називають *к'їчка* (*Коровай пекли / замаїєли к'їчками р'їжними / бук'єт в'їти і в'їти понапїнали таї ус'о* (Т2) (пор.: *кічка* ‘(у дитячій забаві) палиця’¹¹)), *пати'чок* (*Пати'чок обмотали їакїм па'пером кв'їтним і там на чубок їабк'її наклали і то ў коровай позапїхали* (Т2)), *ру'єжк'ї, д'єр'єўє* (*Ў хл'їб за'стр'єкаїут'¹¹ ру'єжк'ї / та'к'ї'є на т'рї рог'ї / д'єр'єўє за'стр'єкаїут'¹¹, у бо'ханку хл'їба / і н'єсут'¹¹* (II,

¹¹ Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок: У 2 ч. – К.: Наук. думка, 1984. – Ч. 1. – С. 354.

234)), **в'олце** (*В-і^у рубовал-і^у но тр-і^у роз'і то'ку палочку... Но хл'еб-і^уну / зостр'екають' / і то ўже н'есут' / йак ідут' до молодой / с тим в'олцам* (II, 362)).

Як засвідчують доступні матеріали, у бойківсько-середньополіських етнокультурних ареалах зафіксовано використання спільної весільної атрибутики: діжі, біля якої благословляли подружжя та “завивали” наречену (*Ставили д'іжу / ставили лаўку / там брат'а / сестри / фам'ілія пос'ідали / поц'ілувалис'а / ўклоналіс'а три рази / родич'і мали хл'іб / хл'іб на голову пок'лали* (T2); *У нас то'к-іе бул-і^у д'еж-і // так / шо хл-і^у п-екл-і^у // і значиц'а / в'еко називалос'е / ту кр'ішку... А тод-і^у йак ўже зав'івайут' / док в'еком прит'іскають' / док тоди із в'ека з'ерно сипл'ут' по луд'ах* (II, 56)); кожуха, на якого сідали наречені, який одягала мати, заводячи після шлюбу молодят до хати (*Мама бере кожух на голову / перевертат тим волохатим догори на голову / такво / їде / скрапл'ат водою* (T3); *Кожуха ста'рого слал-і^у / сожал і^у обойіх* (II, 54)); скрині, у якій перевозили придане та ін.

Водночас у бойківських та поліських говіркових ареалах зафіксовано й деякі відмінності.

Довесільний етап ознайомлення з помешканням та господарством майбутніх сватів в аналізованих діалектах номінують віддієслівні деривати: бойк. **бзорини** (*Шо там за бзорини були / дивилис'а / хтос' маў одну хату / хтос' дв'і к'імнати* (T3)) < зр'іти ‘бачити’ — срд.поліс. **погл'ад'іни** (III, 192) < глядіти ‘дивитися’.

Перешкоду на шляху весільним гостям нареченого репрезентують лексичні варіанти: бойк. **шл'абант** (T2), **шл'абан** (*То шл'абан та'кій / став'іт ст'іў / к'в'іти на ст'іў / гор'іўк'е п'іўл'ітри* (P)) — срд.поліс. **перепон** (Несен, 39).

Наречену після обряду “покривання” номіновано: бойк. **поч'іп'чена** (*Давали чу'пец' перед / та'кій шили / то мо'я мама носила / то поч'іп'чена / не було в'і'но хустку нийа'кій знімати* (T3)) — срд.поліс. **зов'іта** (II, 56) (мотивована назвою дії: **за(о)в'івати** ‘одягати нареченій головний убір заміжньої жінки’ (II, 52, 62, 233; IV, 17)).

У бойківських говірках засвідчено обрядове значення номінації **латкати** ‘співати весільних пісень’ (*Баби латкали за столом / били п'іс'ні так'і спе'ціал'ні* (T2); пор.: **латкан'а(е)** (*Нема латкан'а / то било даўно* (T2)), натомість у середньополіських – поширена загальноживана лексема **сп'іват'і** (III, 192), що набуває спеціальної семантики в обрядовому контексті (пор.: бойк. **сп'іванка** ‘весільна пісня’ (*І веч'ір дуже латкали / йа ўже забула сп'іванк'і* (P))).

В аналізованих говорах поширені різні назви приданого: бойк.

посаг (ТЗ) (пор. також: **посаг(х)** ‘придане, окрім особистих речей нареченої’: *Та йшоу молодий до молодой у свату / шо дайут / йакий посах / то корова / може хто мае грош / поле кусник / а то с’а не рахувало у посазі / то рахувало с’а кусник пола / хто моу богатиш / корова / то до посагу било* (Т2)) — срд.поліс. **придан:е, прида(о)не, пр’ідоне** (Ш, 193). Інформатори обох діалектних зон розповідають, що майновий ценз був вирішальним для одруження: *Може бути і хрома і р’іжне / кал’іка / в’ін мае й’ій брати / бо во’на богата* (ТЗ); *Чи йон л’уб’іт^м / чі н’е л’уб’іт^м / а / аби з’емл’у дал’і^м / дак йон уже жен’іц’а на йей* (Ш, 336). Обов’язковими у приданому були особисті речі нареченої, які складали у скриню: *Скрин’у брали / й’ій майетки у скрин’у / так лаш’а / то ус’о грузили на ф’іру / бо тоди машини не било / ну і ус’о / й’іхала до молодого* (Т2); *ід^{оз}’е ж молада замуж дак скр’іт’н’у // обезат^м ел’но щоб була скр’іт’н’а / така / сундук та^ок’и здорові... так и туди уже ж ус’е своје скла^одає* (Ш, 236); пор.: середньополіський обряд скуповування скрині (Несен, 60).

Зіставляючи лексику досліджуваних говорів, можна частково відновити утрачені назви. Скажімо, респондент пригадає давній звичай: *То коліс’ ходили митис’і / за пол’шч’і / то перестали / то називали тел’іжка перед / в’ізок буу / шо на т’ім везли / то по ш’л’уб’і // то в однім сел’і було заложено / шо у другий ден’ / а ту у нас того дн’а самого* (ТЗ), проте детальної інформації про звичай отримати не вдалося. Імовірно, бойківська архаїчна обрядодія перегукується із середньополіською назвою **митвини** (Несен, 35), що мотивована дієсловом *мітис’я*.

Отже, у сучасній весільній лексиці бойківських та середньополіських говірок засвідчено:

- появу спільних (у фонетичних, словотвірних варіантах: бойк. **сват** — срд.поліс. **свот** ‘сватач’; бойк. **коровай** — срд.поліс. **каравай, коровей** ‘коровай’ та ін.) та локальних назв: бойк. **ком’ірник** ‘учасник весілля, відповідальний за спиртні напої’ (Р), срд.поліс. **пр’ікляч**:**ік’і** ‘не запрошені на весілля гості, які беруть участь у весільному обряді’ (Ш, 193); бойк. **дз’ін’гати** ‘вигравати попід вікнами весільну мелодію “надобрідень”’ (*Там йак н’ід в’ікно н’ішч’і і гон’дз’ін’га / гон’дз’ін’га / дз’ін’гали по годин’і / по дв’і / а у нас того не било* (Т2)), срд.поліс. **обувац’ молоду** (Ш, 66) (*ч’е так тол’к’і була тока примоўка / но молада н’е обувал’і // а молади в’ез’е обую’т’ешч’і / а т’ешчу обуває молади там* (Ш, 68));

- різну активність функціонування лексем, наприклад, у бойківських говірках зі значенням ‘неодружений товариш нареченого’ найпоширенішою є назва **дружба**, натомість у

середньополіських — *боярин* (Несен, 181); серед чільних одружених учасників весілля широкий ареал функціонування мають бойківські номінації *староста*, *старос'ц'іна* та середньополіські *дружб'ок*, *свах* (Несен, 166, 167, 168);

- нівелювання меж між суміжними весільними етапами, що призводить до полісемії та до поповнення синонімічних рядів: бойк. *свати* ‘сватання’ і ‘заручини’ (Р, Т1, Т2); срд.поліс. *сватан'е* ‘оглядини’ і ‘заручини’ (Ш, 192);

- появу внутрішньогвіркової полісемії: бойк. *бук'ет* ‘нагрудна відзнака нареченого’, ‘оздоба на короваю’ (Т2); срд.поліс. *свад'ба* ‘весілля’, ‘весільні гості’ (П, 54, 60, 192);

- розвиток лексичної варіантності: значення ‘оголошувати про церковний шлюб’ у бойківських гвірках репрезентовано аналітичними назвами: *чи'тати опов'іди*, *голосити опов'іди*, *голосити запов'іді* (Т1, Т2, Т3); ‘робити перешкоду на шляху весільним гостям нареченого’ — *городити*, *городити гостинец'*, *ставити столик* (Т2); срд.поліс. ‘сватати’ — *ходити у свати*, *печоглядини*, *іхати печу гризти*, *комина гризти* (Несен, 31); ‘боярин, товариш молодого, який є головним розпорядником на весіллі’ — *бойарин*, *кн'е(а)жій*, *дружб'ок* (Ш, 193);

- лексичні розрізнення: бойк. *ш(с)л'уб* (Р, Т2) — срд.поліс. *в'енец* (П, 232) ‘шлюб’; бойк. *корона* (Р, Т1) — срд.поліс. *в'енец* (IV, 30) ‘головний убір наречених, який накладають під час церковної церемонії’; бойк. *бук'ет* (Р) — срд.поліс. *кв'етк'і* (П, 532) ‘нагрудна відзнака товариша нареченого’; бойк. *сп'іванк'и^е* — срд.поліс. *в'е'с'ел'ниє* *п'есн'і* (П, 528) ‘весільні пісні’;

- появу поодиноких семантичних варіантів: бойк. *в'іночок* ‘нагрудна відзнака нареченого’ (Р) — срд.поліс. *в'іночок* ‘зачіска нареченої’ (IV, 56);

- розвиток семантики загальноновживаних лексем: бойк., срд.поліс. *подарок* ‘весільний подарунок’ (*То староста голосиу / ход'іт тату / мамо ход'іт / н'із'н'іше зачали робити салаш'і* / *Подарок бат'ко да'іє / подарок це так йа'к у'же наче йа'к йе грош'и* (П, 239));

- наповнення тематичної групи назвами з різним часом засвоєння: бойк. *салаш* ‘тимчасове приміщення для святкування весілля’ (*Гул'али по х'атах / н'із'н'іше зачали робити салаш'і* (Т3)); срд.поліс. *томода* (*т'е'п-ер ото ж / йак с'е? // томода ч'і' модода йа'кас* (IV, 30));

- заміна давніх номінацій на нові: бойк. *робити бал'ці*, *давати бал'ці* → *давати подарк'і* ‘давати подарунок родичам нареченого (про наречену)’; срд.поліс. *зав'іван'є* → *хустка* ‘головний убір нареченої після обряду “покривання”, який символізував про інший статус відданиці’;

▪ деякі назви на позначення весільних обрядодій, агентивів, атрибутики в обох діалектних зонах є не усталеними лексично: *здоїмити вел'он* (Т3), *ск-ї дати в-енка, з'н'ат-ї в-енка* (IV, 24) ‘знімати головний убір нареченої’; бойківським усталеним обрядовим назвам відповідають середньополіські описові конструкції та навпаки: бойк. *стр'ічки с наперу р'їжні* ‘прикраса для коней’ (Т3) — срд.поліс. *там бумаг-і начепайут* (II, 66); бойк. *дарован'є* (Т2) — срд.поліс. *подарк'і дойут* (II, 58, 526); бойк. *розбирати молоду* ‘знімати головний убір нареченої (Т1) — срд.поліс. *розбирання* (Несен, 42);

▪ активізацію словотворчих можливостей весільних назв: срд.поліс. *зав'ївати* ‘одягати головний убір заміжньої жінки’ → *зав'їван'є* ‘обряд “покривання” нареченої’, *зов'їта* ‘наречена після обряду “покривання”’, *зав'ївал'н'їца* ‘жінка, яка “покриває” наречену’.

Унікальний витвір нашого народу – весільна обрядовість – осучаснюється та змінюється, дедалі важче записати суцільний діалектний текст – відтворити давній обряд за допомогою слова. А те, що вдасться зберегти, створить потужний фактаж для всебічного вивчення духовної та матеріальної спадщини українців.

Наталья Хибоба

Свадебная лексика в бойковском и среднеполюском этнокультурных ареалах XXI столетия

В статье рассматривается свадебная лексика бойковского и среднеполюского диалектов на синхронном срезе XXI столетия, определено состояние ее сохранности, динамику развития, определено совместные и специфические диалектные образования в рамках тематической группы.

Ключевые слова: бойковский диалект, среднеполюский диалект, лексема, свадебная лексика.

Natalija Khibeba

Wedding vocabulary in bojko and middle polissia ethno-cultural centers of the 21st century

Wedding vocabulary of Bojko and Middle Polissia dialects at the synchronous section of the 21st century was investigated, its state of preservation and development dynamics were outlined, common and specific dialect formations within thematic groups were found out in the article.

Key words: Bojko dialects, Middle Polissia dialects, lexeme, wedding vocabulary.